

УДК 903/904:911.37(477.83) "632/652"

ПОСЕЛЕНСЬКА СТРУКТУРА ДАВНЬОГО НАСЕЛЕННЯ БАСЕЙНУ СТАВЧАНКИ В НАДБУЖАНЩИНІ

П. М. Довгань*, В. М. Конопля**, Н. Я. Стеблій*

*Львівський національний університет імені Івана Франка

вул. Університетська, 1, м. Львів, 79000, e-mail: pdovgan@ukr.net; nstebliy@ukr.net

**Інститут українознавства імені Івана Крип'якевича

Національної Академії наук України

вул. В. Винниченка, 24, м. Львів, 79026

Уведено до наукового обігу матеріали з нових пам'яток, виявлених під час розвідок у басейні р. Ставчанки – правої притоки Полтви (басейн Західного Бугу). Подано топографію селищ, охарактеризовано керамічні та кременеві артефакти, віднайдені на поверхні культурного шару. Визначено, що вони репрезентують епоху пізнього палеоліту (1 пам'ятка), культуру лінійно-стрічкової кераміки (1), волинсько-люблінську (1), городоцько-здобицьку (2), тцінецьку (6), висоцьку (12), черняхівську (15), лука-райковецьку (4) культури та давньоруський період, переважно XII–XIII ст. (27).

Ключові слова: Буська археологічна експедиція Інституту археології ЛНУ ім. Івана Франка, Куткір, археологічна пам'ятка, кераміка, кременеві артефакти, пізній палеоліт, культура лінійно-стрічкової кераміки, волинсько-люблінська культура, городоцько-здобицька культура, тцінецька культура, висоцька культура, черняхівська культура, лука-райковецька культура, давньоруський період.

Одним з напрямків діяльності Буської археологічної експедиції Інституту археології ЛНУ ім. Івана Франка є планомірні тотальні розвідкові роботи в окрузі літописного Бужеська з метою виявлення не тільки слов'яно-руських, але й раніших від них пам'яток. За останні роки досягнуто певних успіхів з їх виявлення не тільки в м. Буську, але й у прилеглих до нього низки населених пунктів [1; 3; 4], черговим з яких стало село Куткір. У його адміністративних межах вдалось виявити 30 незнаних досі поселень від пізнього періоду доби палеоліту до раннього середньовіччя і дати їм відповідну наукову нумерацію*. Територія села входить до складу двох геоморфологічних районів: Грядового Побужжя і Бродівської зандрової рівнини [1. С. 27], які зумовили на ній наявність певних ландшафтів – від заболоченої низовини на півдні і південному сході до горбистої місцевості на заході та північному сході. Річка Ставчанка, що пересікає Куткір з півдня на північ, має протяжність близько 8 км, починаючи свій плін від сусіднього з ним Русилова. Витоки її у вигляді

© Довгань П., Конопля В., Стеблій Н., 2013

* У розвідкових роботах брали участь мешканці с. Куткір С. Кульчицький, С. Кульчицька (здобувач кафедри археології та спеціальних галузей історичної науки), голова товариства "Бужани" З. Павлик, члени Товариства В. Ступак, Ю. Ступак і Т. Дишкант.

колись досить чисельних струмків і джерел, окремі з яких діють донині, випрямлені меліорацією. Русло Ставчанки уціліло в первинному вигляді в межах від пам'яток Куткір-7 і 9 аж до впадіння в Полтву. Ширина заплави незначна і коливається від десяти до (в окремих місцях) сотні метрів.

Геоморфологічні особливості куткірських земель наклали свій відбиток на характер ґрунтів, які у переважній більшості належать до звичайних чорноземів на лесових породах і лучно-чорноземних, та, спорадично, – до світло-сірих і сірих опідзолених (пам'ятка Куткір-16, 25, 29).

Зібраний під час розвідкових робіт речовий матеріал (уламки посуду і вироби з місцевого кременю туронського походження) більш-менш рівномірно надається для їх культурно-хронологічного визначення. Певні труднощі відносно датування мають окремі категорії знахідок. Це, зокрема, фрагменти стінок давньоруських горщиків – без уламків вінець унеможливлена конкретніша хронологія поселення того часу, а тому їх назагал віднесено до княжої доби; кременеві вироби з багат шарових пам'яток, пов'язаних з культурами періоду енеоліту, доби бронзи і ранньозалізного віку.

Слід сказати, що на переважній більшості об'єктів археологічної спадщини Куткора знайдено фрагментовану кераміку пізнього середньовіччя.

Нижче наводимо місця їх локалізації в межах села та опис здобутих на них артефактів.

Куткір-1: черняхівська культура і давньоруський період XII–XIII ст. Південна частина (центральный відтинок) села, за 0,3 км на північ від залізничної колії, на схід від бетонного мосту шосейної дороги, пологий схил правого берега Ставчанки висотою до 6 м, територія садиби Р. Сташківа.

Черняхівська культура: три фрагменти стінок ліпних посудин світло-коричневого кольору товщиною 0,6–1,0 см.

Давньоруський період: уламок вінець горщика із закраїною діаметром 19 см, уламок денця діаметром 10 см і 13 фрагментів стінок посудин товщиною 0,5–1,1 см сірого, темно-сірого та світло-коричневого забарвлення.

Куткір-2: висоцька культура і давньоруський період. Південно-західна частина села (вул. Привокзальна, № 24–26), на схід від мосту залізничної колії, рівна ділянка надзапальної тераси правого берега Ставчанки висотою 5–6 м. Пам'ятка розташована за 0,1 км від річки і тягнеться вздовж залізничного полотна у напрямку зі сходу на захід.

Висоцька культура: уламок вінець горщика товщиною 0,6 см і діаметром 14 см із проколом під краєм (рис. 8, 4), уламок денця діаметром 8 см, чотири фрагменти стінок посудин сіро-жовтого і світло-коричневого забарвлення товщиною 0,9–1,2 см; п'ять виробів з кременю: поздовжньо-первинний відщеп – 16×29×5 мм, скребок на первинному відщепі (напівкруте лезо сформоване нанесенням дрібно-, середньо- і крупнофасеткової лускоподібної ретуші) – 67×58×18 мм (рис. 2, 17), однобічно ретушований ребристо-поздовжній відщеп (ретуш мікрозубчаста, суцільна, зі спинки) – 34×27×11 мм (див. рис. 2, 11), двобічно ретушовані ребристо-поздовжні відщепи розмірами 45×21×7 мм (рис. 4,

21) та $44 \times 32 \times 5$ мм (див. рис. 2, 8), у першого з яких ретуш мікрозубчаста, часткова, зі спинки, у другого – дрібнозубчаста, суцільна, з черевця (ліва крайка) і мікрозубчаста, часткова, зі спинки (права крайка).

Давньоруський період: п'ять фрагментів стінок сірих і сіро-жовтих посудин товщиною 0,7–0,9 см.

На обстеженій території зафіксовано розрізнені скупчення шматків глиняних чернів і вимазки.

Куткір-3: культури тщинецька, черняхівська, райковецька і давньоруський період XII–XIII ст. За 0,3 км на південний захід від села (урочище Солонець), за 0,1 км у цьому ж напрямку від мосту залізничної колії, на рівній, з незначним нахилом до півночі, ділянці надзаплавної тераси правого берега Ставчанки висотою до 3 м, орне поле.

Тщинецька культура: шість фрагментів стінок світло-коричневих посудин товщиною 0,6–1,0 см з домішкою подрібненого шамоту і перепаленого кременю, п'ять артефактів з кременю, зокрема – поздовжньо-первинний відщеп – $28 \times 19 \times 4$ мм, уламок безсистемно фасетованої конкреції (аморфний нуклеус?) – $35 \times 32 \times 13$ мм, фрагмент біфасіального виробу (сокира?) – $48 \times 16 \times 12$ мм, кінцевий скребок на поздовжньому відщепі – $28 \times 22 \times 5$ мм із стрільчастим лезом, обробленим, як і один з бічних країв, дрібнофасетковою лускоподібною ретушшю (рис. 3, 6) та однобічно ретушований поздовжньо-первинний відщеп (ретуш дрібнозубчаста, часткова, зі спинки) – $36 \times 31 \times 7$ мм (див. рис. 3, 5).

Черняхівська культура: три фрагменти стінок ліпних посудин сіро-коричневого кольору товщиною 0,8–1,0 см і фрагмент кружальної біконічної посудини сірого забарвлення діаметром 20 см і товщиною 0,6 см, орнаментованою на переломі скісно нанесеними канелюрами (рис. 5, 5).

Райковецька культура: 12 фрагментів стінок кружальних посудин сірого і світло-коричневого кольорів товщиною 0,9–1,7 см, один з яких декоровано горизонтальними (рис. 7, 6), а другий – хвилястими (див. рис. 6, 19) канелюрами.

Давньоруський період: два уламки вінець горщиків із закраїною діаметром 16 см (див. рис. 7, 2) та округлим краєм діаметром 8 см (див. рис. 7, 1) і 15 фрагментів стінок сірих та світло-коричневих посудин товщиною 0,7–0,9 см. Один екземпляр декоровано вузькими канелюрами (див. рис. 7, 5).

Куткір-4: давньоруський період. За 0,7 км на південний захід від села, за 0,4 км на південь від залізничної колії, на мисоподібному виступі правого берега Ставчанки висотою до 3 м над рівнем заплави, на північ від ЛЕП, орне поле.

У складі зібраної фрагментарної кераміки наявні 11 стінок сіро-жовтого, сірого, світло-коричневого і сіро-коричневого забарвлення товщиною 0,8–1,4 см.

Куткір-5: висоцька культура. За 1,2 км на південний захід від села, у місці, де Ставчанка робить закрут під кутом 90° , між опорами ЛЕП № 63–64, на північ від них, на рівній ділянці правого берега річки висотою до 3 м над рівнем заплави, орне поле.

Серед знахідок наявні: чотири фрагменти стінок світло-коричневих посудин товщиною 0,8–1,0 см, уламок усічено-конічного тягарця до ткацького верстата висотою 3,8 см з діаметрами основи 7 см та отвору близько 3 см (див.

рис. 6, 15), двобічно ретушований поздовжньо-первинний відщеп (ретуш дрібно- і середньофасеткова лускоподібна, суцільна, зі спинки) – $30 \times 42 \times 7$ мм (див. рис. 4, 8), що виконував функцію дволезового скребла, ребристо-поздовжній відщеп із залишком жовтої кірки з ретушованими поперечним кінцем і бічною крайкою (ретуш мікрозубчаста, суцільна, зі спинки) – $35 \times 76 \times 10$ мм (див. рис. 3, 1) та двобічно ретушований поздовжній відщеп із взаємонаправленими негативами від сколювання (ретуш лівої крайки дрібно- і середньофасеткова лускоподібна, суцільна, з обох площин, а правої – мікрозубчаста, суцільна, зі спинки) – $40 \times 27 \times 6$ мм (див. рис. 4, 4).

Куткір-6: черняхівська культура і давньоруський період. За 1,2 км на південний захід від села, у місці, де Ставчанка робить закрут під кутом 90° , на рівній ділянці надзапальної тераси висотою 2 м, за 1 км на південь від залізничної колії, орне поле.

Черняхівська культура: два уламки вінець горщиків діаметрами 14 см (див. рис. 4, 15) і 20 см (див. рис. 5, 12) та десять фрагментів стінок товщиною 0,8–1,3 см. Кераміка сіро-жовтого, світло-коричневого і сіро-коричневого забарвлення, ліпна.

Давньоруський період: уламок вінець горщика із заокругленим краєм діаметром 10 см й 11 фрагментів стінок товщиною 0,6–1,1 см. Посуд забарвлений у сірий, світло-коричневий і сіро-коричневий кольори.

Куткір-7: тщинецька, черняхівська культури і давньоруський період. За 1,5 км на південний захід від села, на надзапальній терасі правого берега Ставчанки висотою до 2 м у місці впадіння потічка Бірок, між двома містками через них, на північ від польової дороги, орне поле.

Тщинецька культура: десять фрагментів стінок світло-коричневих посудин товщиною 0,7–1,1 см з домішками подрібнених шамоту і перепаленого кременю; дев'ять виробів із кременю, зокрема – аморфний нуклеус на уламку конкреції із залишком жовтої кірки – $27 \times 48 \times 39$ мм, трапецієподібна у плані сокира з лінзоподібним поперечним перетином з частково зашліфованими площинами та бічними краями – $98 \times 57 \times 15$ мм (див. рис. 3, 13), односекційний скобель на радіальному відщепі – $11 \times 24 \times 7$ мм (рис. 1, 15), однобічно ретушовані поздовжній (ретуш дрібнозубчаста, суцільна, зі спинки) – $24 \times 20 \times 5$ мм (див. рис. 5, 3), безсистемний (ретуш мікрозубчаста, часткова, зі спинки) – $18 \times 22 \times 4$ мм (див. рис. 1, 17) і ребристо-поздовжній із взаємонаправленими негативами від сколювання (ретуш дрібнозубчаста, часткова, зі спинки) – $31 \times 34 \times 6$ мм (див. рис. 2, 5) відщепи, двобічно ретушовані ребристо-первинний (ретуш дрібнофасеткова лускоподібна, зі спинки, на лівій крайці суцільна, на правій – часткова) – $39 \times 38 \times 9$ мм (див. рис. 2, 19) і ребристо-поздовжній (ретуш дрібно-зубчаста, зі спинки, на лівій крайці часткова, на правій – суцільна) – $43 \times 25 \times 7$ мм (рис. 3: 4) відщепи та ребристий відщеп зі стрільчасто ретушованим кінцем (ретуш мікрозубчаста, суцільна, зі спинки) – $35 \times 41 \times 10$ мм (див. рис. 2, 16).

Черняхівська культура: чотири фрагменти стінок темно-сірої і світло-коричневих ліпних посудин товщиною 0,7–1,5 см.

Давньоруський період: два уламки вінець горщиків з незначно відігнутими назовні краями – прямим діаметром 18 см (див. рис. 4, 14) і косо зрізаним

діаметром 12 см (див. рис. 4, 17), а також 28 фрагментів стінок світло-сірих, сірих, темно-сірих, світло-коричневих і сіро-коричневих посудин товщиною 0,7–1,2 см. Одна знахідка декорована хвилястими борозенками (див. рис. 5, 7).

Куткір-8: культури тщинецька, висоцька, черняхівська і давньоруський період XI–XIII ст. За 2 км на південний захід від села, на рівній ділянці надзаплавної тераси лівого берега Ставчанки висотою до 2 м, за 0,4 км на північ від лісу, на захід від містка через річку, орне поле. Через пам'ятку проходить польова дорога, що прямує до джерела.

Тщинецька культура: уламок вінець горщика товщиною 0,6 см з розши-реним прямим краєм діаметром 20 см (див. рис. 5, 14) і сім фрагментів стінок світло-коричневих посудин товщиною 0,7–1,1 см, що містять домішку подріб-нених шамоту та перепаленого кременю (окремі часточки мають в поперечнику до 3–4 мм).

Висоцька культура: уламок вінець горщика товщиною 0,9 см сіро-жовтого кольору діаметром 16 см (див. рис. 5, 18), вісім фрагментів стінок світло-коричневих посудин товщиною 0,9–1,5 см з підвищеним вмістом подріб-неного шамоту.

Черняхівська культура: уламок вінець горщика діаметром 34 см і товщиною 1 см, чорний тулуб якого був обличкований світло-коричневим ангобом (див. рис. 5, 22), 13 фрагментів стінок світло-коричневих ліпних посудин (у п'яти екземплярів внутрішні поверхні чорні) товщиною 0,7–1,1 см.

Давньоруський період: два уламки вінець з манжетоподібним краєм діаметром 18 см (див. рис. 7, 16) і пружкоподібним виступом діаметром 19 см (див. рис. 5, 11), а також 27 фрагментів боковин світло-сірих, сірих, сіро-жовтих, світло-коричневих і сіро-коричневих посудин товщиною 0,6–1,0 см. Один екземпляр орнаментовано слаборельефними канелюрами (див. рис. 7, 15).

Серед підйомного матеріалу наявні усічено-кулястий розтирач із сірого кварциту діаметром 6,7 см і висотою 5,1 см та шість артефактів з кременю, зокрема: ребристо-поздовжній відщеп – 21×22×7 мм, кінцевий скребок з похилим лезом (ретуш дрібнофасеткова лускоподібна) на безсистемному відщепі – 19×15×4 мм (див. рис. 4, 5), ребристо-поздовжній відщеп із залишком жовтої кірки з ретушованим поперечним кінцем (ретуш дрібно- і крупно-фасеткова лускоподібна, зі спинки) – 24×22×7 мм (див. рис. 2, 4), однобічно ретушовані первинний (ретуш дрібнозубчаста, часткова, з черевця) – 37×29×6 мм (див. рис. 6, 1) і поздовжній (ретуш мікрозубчаста, часткова, з черевця) – 27×25×5 мм (див. рис. 3, 7) відщепи, а також поздовжній із взаємонаправленими негативами від сколювання з ретушованими поперечним кінцем і бічним краєм (ретуш дрібнозубчаста, часткова, з черевця) – 37×35×6 мм (див. рис. 3, 9).

Куткір-9: висоцька культура і давньоруський період. За 1,2 км на південний захід від села, в урочищі Терєбіжжя, на луговій терасі лівого берега Ставчанки висотою до 1,5 м, за 0,15 км на північ від лісу. Сліди пам'ятки простежено у смузі довжиною до 0,3 км при ширині 50–60 м, що тягнеться по лінії південь–північ. Тут проходить польова дорога. Речові матеріали зібрано з орного поля.

Висоцька культура: 21 фрагмент стінок світло-коричневих посудин (п'ять з них рустовані) товщиною 0,6–1,6 см. У восьми знахідок внутрішні

поверхні чорні. Для кераміки властива інтенсивна домішка піску і різної грануляції подрібнений шамот. На увагу заслуговує екземпляр, орнаментований вертикально нанесеними борозенками, які пересікає інша, горизонтальна (див. рис. 5, 15).

Цей речовий комплекс доповнюють шість кременевих артефактів, зокрема: поздовжній відщеп – $19 \times 20 \times 5$ мм; однобічно ретушовані поздовжній із взаємонаправленими негативами від сколювання (ретуш мікрозубчаста, суцільна, з черевця) – $32 \times 39 \times 4$ мм (див. рис. 4, 12), поздовжній з негативами від поперечного сколювання (ретуш дрібнозубчаста, суцільна, з черевця) – $42 \times 37 \times 5$ мм (див. рис. 4, 11), поздовжньо-ребристий (ретуш дрібнозубчаста, часткова, зі спинки, на лівій крайці наявна ретушована виїмка для кращої фіксації у руці) – $32 \times 38 \times 8$ мм (див. рис. 4, 7) відщепи; поздовжньо-первинний відщеп з обробленими поперечним кінцем (ретуш зі спинки, дрібно- і середньо-фасеткова лускоподібна, з черевця – дрібнофасеткова лускоподібна) і двома бічними краями (на лівому ретуш дрібно- і середньофасеткова, лускоподібна, часткова, зі спинки, а на правому – дрібнозубчаста, часткова, з обох площин) – $47 \times 27 \times 12$ мм (див. рис. 4, 14); двобічно ретушований поздовжній відщеп із залишком жовтової кірки (ретуш суцільна, на лівій крайці дрібно- і середньофасеткова, лускоподібна, зі спинки та мікрозубчаста, з черевця, а на правій – дрібнофасеткова лускоподібна, часткова, зі спинки) – $39 \times 34 \times 8$ мм (див. рис. 4, 10).

Давньоруський період: вісім фрагментів стінок сірих, сіро-жовтих і темно-сірих посудин товщиною 0,5–0,7 см. На одному з них є декор у вигляді слаборельефних канелюр. Цю кераміку попередньо можна датувати XII–XIII ст.

Куткір-10: культури лінійно-стрічкової кераміки, висоцька, черняхівська і давньоруський період. За 1 км на південний захід від села, на рівній ділянці лугової тераси лівого берега Ставчанки висотою до 2 м, яка у цьому місці робить подвійний закрут під кутом 90° , за 0,4 км на захід від краю лісу, навпроти бетонних опор ЛЕП № 64–64, що розташовані на протилежному березі, територія орного поля.

Культура лінійно-стрічкової кераміки: фрагмент стінки опуклобокої столової посудини сірого кольору (злам сіро-жовтий) діаметром 14 см і товщиною 0,6 см, нижня частина поздовжньої пластини – $18 \times 17 \times 4$ мм, двобічно ретушовані середні частини поздовжніх пластин розмірами $19 \times 17 \times 3$ мм (див. рис. 1, 7) і $28 \times 15 \times 4$ мм (див. рис. 1, 8), крайки яких оброблені зі спинок суцільно нанесеною мікрозубчастою ретушшю.

Висоцька культура: уламок плоскої накривки діаметром 14 см і товщиною 0,6 см (див. рис. 7, 3), сім фрагментів стінок світло-коричневих посудин товщиною 0,7–1,4 см з інтенсивною домішкою піску та подрібненого шамоту, п'ять відщепів: безсистемно-первинний $21 \times 17 \times 6$ мм, поздовжньо-первинні – $10 \times 19 \times 3$, $37 \times 21 \times 11$ мм і поздовжні – $23 \times 15 \times 4$, $41 \times 38 \times 10$ мм; однобічно ретушований поздовжньо-первинний відщеп – (ретуш дрібнозубчаста, суцільна, зі спинки) – $37 \times 30 \times 6$ мм (див. рис. 2, 2); двобічно ретушований поздовжній відщеп (ретуш дрібнофасеткова лускоподібна, на лівій крайці часткова, зі спинки, на правій – суцільна, з черевця) – $35 \times 25 \times 5$ мм (див. рис. 2,

б); поздовжньо-ребристий відщеп зі стрільчасто ретушованим кінцем (ретуш дрібнозубчаста, зі спинки) – 32×26×5 мм (див. рис. 2, 3).

Черняхівська культура: уламки вінець кружальних горщика чорного кольору діаметром 14 см і товщиною 0,6 см (див. рис. 4, 6) та сіро-коричневої миски діаметром 26 см і товщиною 0,5 см (див. рис. 6, 12); десять фрагментів стінок ліпних посудин сіро-жовтого, світло-коричневого і сіро-коричневого кольорів товщиною 0,8–1,2 см. У шести знахідок внутрішні поверхні чорні.

Давньоруський період: дев'ять фрагментів стінок посудин сірого, сіро-жовтого і світло-коричневого забарвлення товщиною 0,6–0,8 см.

Куткір-11: черняхівська культура. За 0,9 км на південний захід від села, за 0,3 км на південь від залізничної колії, за 0,2 м на захід від ЛЕП, на схід від кута лісу, на рівній ділянці надзаплавної тераси лівого берега Ставчанки висотою до 3 м, орне поле. Із заходу від пам'ятки розташований місток через фосу.

Фрагментарну ліпну кераміку репрезентують десять фрагментів стінок сірих і світло-коричневих посудин (у шести екземплярів внутрішні поверхні чорні) товщиною 0,7–1,3 см.

Куткір-12: черняхівська культура і давньоруський період XII–XIII ст. За 0,7 км на південний захід від села, на схід від меліоративного рову з містком, на видовженому виступі лівого берега Ставчанки висотою до 2 м над рівнем заплави, поблизу джерела з бетонним колодцем, попри польову дорогу (тягнеться з південного краю пам'ятки), орне поле. Підйомний матеріал фіксувався у смузі довжиною до 0,2 км при ширині 60–70 м.

Черняхівська культура: уламок вінець сіро-жовтої миски товщиною 0,6 см і діаметром 24 см (див. рис. 4, 18), 11 фрагментів боковин посудин світло-коричневого та сіро-коричневого забарвлення товщиною 0,6–1,2 см, що належать ліпному посуду, натомість до кружального, світло-коричневого кольору, віднесені два фрагменти стінок товщиною 0,6 см і уламок денця на піддоні діаметром 8 см.

Давньоруський період: 14 фрагментів стінок сірих і світло-сірих посудин товщиною 0,5–1,1 см.

Знайдені скол і фрагмент розтирача із сіро-рожевого кварциту.

Куткір-13: культури висоцька, черняхівська, давньоруський період. За 1 км на південний захід від села, за 0,5 км на південь від залізничної колії, на меандроподібному виступі правого берега Ставчанки висотою до 3 м, орне поле. З півдня пам'ятку оконтурює польова дорога.

Висоцька культура: 19 фрагментів стінок (три рустовані) світло-коричневих посудин товщиною 0,7–1,3 см, чотири кременеві знахідки – уламок (перепалений) типологічно невизначеного сколу, поздовжній відщеп – 18×30×3 мм, однобічно ретушований поздовжній відщеп (ретуш мікрозубчаста, суцільна, зі спинки) – 43×23×6 мм (див. рис. 3, 14) і скребло на поздовжньо-первинному відщепі (ретуш дрібнофасеткова, лускоподібна, суцільна, зі спинки) – 46×33×11 мм (див. рис. 4, 16).

Можливо, з цим періодом слід пов'язувати дископодібний розтирач на уламку сірого кварциту – 85×82×41 мм.

Черняхівська культура: уламок вінець банкоподібної посудини діаметром 24 см і товщиною 0,8 см (див. рис. 5, 10), уламок денця діаметром 12 см і товщиною 1,4 см, п'ять фрагментів стінок ліпних посудин світло-коричневого та сіро-коричневого забарвлення товщиною 0,7–1,3 см.

Давньоруський період: 13 фрагментів стінок сірих, темно-сірих і світло-коричневих посудин товщиною 0,5–0,8 см.

Куткір-14: пізній палеоліт, культури висоцька, черняхівська і давньоруський період. За 0,3 км на південний захід від села, на меандроподібному виступі лівого берега Ставчанки висотою до 5 м над рівнем заплави, за 0,4 км на північ від залізничної колії, орне поле. З північного сходу пам'ятку оконтурює невеликий за розмірами ставок, а із заходу і півночі – польова дорога.

Пізній палеоліт репрезентують такі артефакти: одноплощадковий пірамідальний нуклеус (площадка підправлена безсистемним сколюванням) із залишком жовтої кірки – 76×31×22 мм (див. рис. 1, 1), поздовжньо-первинна – 29×11×5 мм і поздовжні – 35×18×5, 45×21×6 мм пластини, середня частина поздовжньої пластини – 44×10×3 мм та поздовжній відщеп – 29×20×4 мм. Усі вони вкриті біло-голубою патиною.

Висоцька культура: вісім фрагментів стінок світло-коричневих посудин товщиною 0,7–1,0 см, поздовжньо-первинний відщеп – 42×22×11 мм і двобічно ретушований ребристо-поздовжній відщеп (ретуш дрібно- та середньозубчаста, суцільна, зі спинки) – 41×25×5 мм (див. рис. 2, 18).

Черняхівська культура: уламок денця діаметром 12 см і 14 фрагментів стінок ліпних посудин світло-коричневого кольору (у трьох внутрішні поверхні чорні) товщиною 0,8–1,4 см; уламок верхньої частини біконічної миски світло-сірого забарвлення товщиною 0,5 см з відігнутим назовні і розширеним краєм діаметром 20 см (див. рис. 6, 11), уламок вінець миски цеглястого кольору із загнутим досередини заокругленим краєм діаметром 24 см і товщиною 0,9 см (див. рис. 5, 1), уламок денця на кільцевому піддоні діаметром 8 см (див. рис. 6, 10) та п'ять фрагментів стінок сіро-жовтого і сірого забарвлення товщиною 0,5–0,9 см, що належать кружальному посуду.

Давньоруський період: два уламки вінець горщиків з відхиленими назовні і потовщеними краями діаметрами 16 см (див. рис. 7, 4) і 23 см та 15 фрагментів боковин сіро-жовтих, сірих і світло-коричневих посудин товщиною 0,6–1,1 см.

На обстеженій території відмічені розрізнені скупчення уламків глиняних черенів і шматочки вимазки.

Куткір-15: культури висоцька, черняхівська, райковецька і давньоруський період. За 0,3 км на південний захід від села, на надзаплавній терасі лівого берега Ставчанки висотою до 2–3 м, вздовж західного і північного берегів овального у плані ставка розміром 0,15×0,1 км, на південь від залізничної колії, територія орного поля. Навпроти через річку розташована пам'ятка Куткір-3.

Висоцька культура: уламок вінець лійчастоподібної миски з відігнутим назовні краєм діаметром 16 см і товщиною 0,9 см (див. рис. 7, 4), 16 фрагментів стінок товщиною 0,5–1,2 см. Сіро-жовтий і світло-коричневий посуд містить у

глиняній масі пісок і подрібнений шамот. Серед дев'яти виробів з кременю наявні: два відщепи із суцільним негативом – $13 \times 16 \times 3$ і $21 \times 36 \times 5$ мм, фрагмент типологічно не визначеного біфасіального виробу (можливо від овальної у поперечному перетині сокири) – $20 \times 29 \times 14$ мм, двосекційний скобель на безсистемному відщепі $28 \times 26 \times 6$ мм (див. рис. 1, 14), однобічно ретушовані відщепи із суцільним негативом (ретуш дрібнозубчаста, суцільна, зі спинки) – $46 \times 41 \times 8$ мм (див. рис. 1, 11) і ребристо-поздовжній (ретуш мікрозубчаста, часткова, зі спинки) – $38 \times 36 \times 8$ мм (див. рис. 2, 1), двобічно ретушовані відщепи: ребристо-поздовжній (ретуш мікрозубчаста, зі спинки, на лівій крайці суцільна, на правій – часткова) – $35 \times 24 \times 4$ мм (див. рис. 1, 12) і поздовжньо-первинний із залишками негативів від поперечного сколювання (ретуш дрібнозубчаста, зі спинки, на лівій крайці часткова, на правій – суцільна) – $45 \times 31 \times 6$ мм (див. рис. 1, 13).

Черняхівська культура: 11 фрагментів стінок ліпних посудин й уламків вінець горщика з розширеним краєм діаметром 25 см (див. рис. 3, 6), що мають товщину 0,7–1,3 см та забарвлені у світло-коричневий колір; уламки петельчасті ручки шириною 3 см і товщиною 1,2 см, двох вінець горщиків з невисокою (див. рис. 3, 5) і видовженою (див. рис. 5, 19) горловинами діаметрами 6 та 22 см, два уламки донець на кільцевих піддонах діаметрами 8 см (див. рис. 6, 13) та 10 см і два фрагменти стінок кружальних посудин світло-сірого (одна знахідка чорного) забарвлення та товщиною 0,6–1,1 см.

Райковецька культура: п'ять фрагментів стінок кружальних посудин світло-коричневого і сіро-коричневого кольорів товщиною 0,8–1,2 см, один з яких орнаментовано вузькими горизонтальними канелюрами (див. рис. 7, 14).

Давньоруський період: 17 фрагментів боковин сірих, сіро-жовтих і світло-коричневих посудин товщиною 0,5–0,9 см.

Куткір-16: культура черняхівська і давньоруський період XII–XIII ст. Південно-західна околиця села, на північ від залізничної колії (прилегли до неї городи), на схід і південний схід від цвинтара, пологий схил лівого берега Ставчанки висотою 7–8 м над рівнем заплави.

Черняхівська культура: два фрагменти стінок ліпних посудин світло-коричневого кольору (у одного внутрішня поверхня чорна) товщиною 0,9 см.

Давньоруський період: два уламки вінець горщиків із закраїною діаметром 20 см (див. рис. 7, 13) і 24 см (див. рис. 7, 7) та три фрагменти стінок товщиною 0,8–0,9 см. Посуд має світло-сіре, сіро-коричнєве і чорне забарвлення.

Куткір-17: тщинецька культура і давньоруський період. За 0,5 км на захід від південно-західної околиці села, задернована територія піщаного кар'єра, 0,3 км на північ від залізничної колії, рівна ділянка надзаплавної тераси правого берега р. Полтви висотою 4–5 м.

Тщинецька культура: десять фрагментів стінок світло-коричневих посудин товщиною 0,5–1,0 см з домішкою жорстви (спорадично), подрібнених шамоту і перепаленого кременю; шість артефактів з кременю: два відщепи – поздовжній – $10 \times 16 \times 2$ мм та із суцільним негативом – $16 \times 11 \times 3$ мм, середня частина біфасіального серпа – $24 \times 26 \times 10$ мм, ребристо-поздовжній відщеп з ретушованими поперечним кінцем і бічними краями (ретуш дрібно- і середньо-

фасеткова лускоподібна, суцільна, зі спинки) – 30×31×5 мм (див. рис. 2, 14), двобічно ретушовані ребристо-поздовжні (ретуш суцільна, зі спинки, на лівій крайці мікрозубчаста, на правій – дрібно- і середньофасеткова, лускоподібна) – 39×33×7 мм (див. рис. 1, 4) та поздовжній із взаємонаправленими негативами від сколювання (ретуш мікрозубчаста, зі спинки, на лівій крайці суцільна, на правій – часткова) – 39×32×5 мм (див. рис. 1, 9) відщепи.

Давньоруський період: вісім фрагментів стінок сіро-жовтих і темно-сірих посудин товщиною 0,6–0,8 см.

Куткір-18: княжа доба. Північно-західна частина села, на північний схід від цвинтаря, пологий схил лівого берега Ставчанки висотою до 5 м над рівнем заплави, територія городів. Зібрано дев'ять фрагментів стінок світло-коричневих посудин товщиною 0,6–1,0 см, які за технологічними ознаками можна датувати XII–XIV ст. Тут траплялись знахідки глиняної вимазки.

Куткір-19: княжа доба. Західна частина села, пологий схил лівого берега Ставчанки висотою до 8 м над рівнем заплави, територія садиби П. Краєвського.

У цьому місці знайдено шість фрагментів стінок сірих, темно-сірих і світло-коричневих посудин товщиною 0,5–0,9 см.

Куткір-20: давньоруський період XII–XIII ст. Центральна (південна) частина села, на південь від шосейної дороги і мосту через Ставчанку (пологий схил лівого берега висотою до 8 м над рівнем заплави), територія садиби В. Гнатишина. Крім значної кількості фрагментарної кераміки XIV–XVII ст., тут трапились чотири фрагменти стінок сірих і світло-коричневих посудин товщиною 0,7–1,1 см, що датуються княжою добою.

Куткір-21: давньоруський період. Центральна частина села, за 0,5 км на південний захід від церкви, пологий схил правого берега Ставчанки висотою до 6 м над рівнем заплави, садиба Б. Пукача.

З території городу зібрано 12 фрагментів стінок сірих, світло-коричневих і чорних посудин (два орнаментовано врізними горизонтальними борозенками) товщиною 0,5–1,0 см. Тут знайдено кременевий скол до кресала з мікрочищербинами по бічних краях.

Куткір-22: давньоруський період. Північно-східна частина села, пологий схил правого берега Ставчанки висотою до 6–8 м над рівнем заплави (в цьому місці її ширина становить близько 10 м), на південь від шосейного мосту, території садиби М. Огієнка.

Зібрано 12 фрагментів стінок посудин сірого, сіро-жовтого і світло-коричневого забарвлення товщиною 0,6–0,8 см. Два з них орнаментовано слаборельєфними горизонтальними канелюрами (див. рис. 7, 11). Попередньо цей посуд можна датувати XII–XIII ст. Тут трапились фрагментарні посудини XIV–XVII ст. Окремішню позицію займає верхня частина трапецієподібної у плані кременевої сокири з лінзоподібним поперечним перетином, на обох площинах якої залишилися невеликі ділянки з жовтою кіркою – 60×39×15 мм (див. рис. 1, 16). Вони, спільно з бічними краями, піддані частковому шліфуванню.

Куткір-23: давньоруський період XII–XIII ст. Північно-східна частина села, на південний схід від дерев'яної церкви XVIII ст., на дугоподібному

виступі лівого берега Ставчанки висотою 4–5 м над рівнем заплави, територія городів на схід і захід від садиби М. Сендеги.

Зібрано уламок вінець темно-сірого горщика товщиною 0,6 см і діаметром 18 см (див. рис. 6, 1) та шість фрагментів стінок сірого і сіро-коричневого кольорів товщиною 0,6–0,9 см. Три екземпляри декоровано слаборельєфними канелюрами (див. рис. 6, 5, 6).

Куткір-24: культури городоцько-здовбицька, висоцька і давньоруський період. Північно-східна околиця села, у цьому ж напрямку від церкви, пологий схил правого берега Ставчанки висотою до 8 м над рівнем заплави, на північ від лінії телефонного зв'язку і польової дороги, що проходить повз неї, територія городів. До південно-західного краю пам'ятки прилягає металевий місток через річку.

Городоцько-здовбицька культура: уламок вінець посудини (амфори?) з вертикальною стінкою горловини діаметром 8 см і товщиною 0,5 см, прикрашеної двома паралельними рядами відтисків “шнура” (див. рис. 6, 3), уламок петельчастої ручки шириною 3,0–3,3 см і товщиною 0,7–1,1 см, декорованої подвійно нанесеними двома рядами відбитків аналогічного штампа (див. рис. 5, 13), два фрагменти стінок посудин товщиною 0,5–0,6 см.

Кераміка світло-коричневого забарвлення включає домішку піску (підвищений вміст), жорстви і мікрочасточок потовченого перепаленого кременю.

Висоцька культура: чотири фрагменти стінок світло-коричневих посудин товщиною 0,7–0,9 см, з яких один орнаментовано наліпним пружком з пальцевими защипами (див. рис. 7, 17).

Давньоруський період: 25 фрагментів стінок сірих, темно-сірих, сіро-жовтих, світло-коричневих та сіро-коричневих посудин товщиною 0,5–0,9 см. Один з них прикрашено горизонтально нанесеними вузькими канелюрами і борозенками (див. рис. 7, 18).

На площі пам'ятки виявлено вісім кременевих виробів, а саме: два відщепи – поздовжній – 24×21×3 мм і ребристо-поздовжній – 34×28×8 мм, аморфний двоплощадковий нуклеус із залишком жовтої кірки – 30×33×10 мм (див. рис. 3, 2), скребло на поздовжньому відщепі із взаємонаправленими негативами від сколювання з частково уцілілою жовтою кіркою (ретуш дрібно- і середньо фасеткова лускоподібна, суцільна, зі спинки) – 37×35×10 мм (див. рис. 4, 3), двобічно ретушований поздовжній відщеп (ретуш мікрозубчаста, суцільна, зі спинки) – 18×28×4 мм (див. рис. 2, 15), однібічно ретушовані поздовжньо-первинний (ретуш мікрозубчаста, суцільна, зі сторони спинки) – 25×25×6 мм (див. рис. 5, 4) і поздовжній з аналогічним видом ретуші, способом та місцем її нанесення – 44×32×4 мм (див. рис. 1, 3).

Культурно-хронологічне визначення цих знахідок проблематичне.

Куткір-25: висоцька культура і давньоруський період XII–XIII ст. За 0,7 км на південний схід від села, на пологому схилі лівого берега безіменного струмка (правосторонній доплив Ставчанки) висотою 8–10 м над рівнем заплави, на північ від триповерхового корпусу лісництва, територія городів. Із

заходу пам'ятки проходить ЛЕП. Підйомний матеріал залягав неподалік від місця впадіння потічка в річку.

Висоцька культура: чотири фрагменти стінок сірої і світло-коричневих посудин товщиною 0,8–1,1 см, один з яких рустований. У складі глиняної маси наявні пісок і подрібнений шамот. Знайдено чотири артефакти з кременю: поздовжній відщеп – 29×27×6 мм (див. рис. 1, 18), однобічно ретушовані поздовжньо-первинний (ретуш мікрозубчаста, суцільна, зі спинки) – 29×31×3 мм (див. рис. 2, 12) і ребристо-поздовжній (ретуш дрібнозубчаста, часткова, зі спинки) – 23×32×10 мм (див. рис. 4, 9) відщепи.

Давньоруський період: дев'ять фрагментів стінок сірих і сіро-коричневих посудин товщиною 0,5–0,9 см, три з яких орнаментовано слаборельєфними канелюрами (див. рис. 7, 19, 20).

Куткір-26: культури волинсько-люблінська, городоцько-здовбицька, висоцька і черняхівська. За 1 км на південний схід від села, на рівній ділянці правого берега р. Полтви висотою до 5–6 м над рівнем заплави, у місці впадіння в неї безіменного струмка, територія городів. Із заходу від пам'ятки проходять ЛЕП і польова дорога, що прямує до корпусу лісництва, а з півночі – інша ЛЕП, під прямим кутом до згаданої. В створі між ними на орному полі простежено значну кулякість шматків від глиняних черенів і вимазки.

Волинсько-люблінська культура: чотири фрагменти стінок світло-коричневих і темно-сірої посудин товщиною 0,6–0,8 см з помірно лискучими поверхнями, двобічно ретушована первинна пластина (ретуш мікрозубчаста, суцільна, з черевця) – 60×21×8 мм (див. рис. 1, 5), вкладень до серпа з кутовою заповірковою ретушованого леза (ретуш дрібнозубчаста, з черевця) на нижній частині поздовжньої пластини – 49×19×5 мм (див. рис. 1, 6), середня частина поздовжньої пластини з ретушованими скісним кінцем (ретуш дрібнофасеткова лускоподібна, крута, зі спинки) і бічною крайкою (ретуш дрібно- і середньо-фасеткова лускоподібна, суцільна, зі спинки) – 56×18×4 мм (див. рис. 1, 2), у верхній частині якої наявна з черевця ретушована виїмка для фіксації у руків'ї, двобічно ретушований поздовжній відщеп (ретуш дрібнофасеткова лускоподібна, суцільна, зі спинки) – 42×30×5 мм (див. рис. 1, 10).

Городоцько-здовбицька культура: уламок вінець посудини світло-коричневого кольору із злегка опуклою і відігнутою назовні горловиною діаметром 12 см (див. рис. 5, 6), уламок вінець горщика аналогічного забарвлення діаметром 16 см з овальним наліпом під краєм (див. рис. 5, 2), декорованого відбитками “шнура” (зберігся частково), фрагмент стінки сіро-коричневої посудини товщиною 0,7 см, що містить у глиняній масі подрібнені шамот і перепалений кремень, уламок (середня частина) біфасіального серпа – 32×43×13 мм (див. рис. 2, 10).

Висоцька культура: 13 фрагментів стінок сіро-жовтих, світло-коричневих і сіро-коричневих посудин (п'ять з них покриті рустом, а один орнаментовано пружком з пальцевими защипами) товщиною 0,9–1,7 см.

Черняхівська культура: чотири фрагменти стінок ліпних посудин світло-коричневого кольору товщиною 0,9–1,1 см, п'ять фрагментів стінок кружальних

посудин чорного і сіро-жовтого забарвлення товщиною 0,7–1,1 см, один з яких декоровано горизонтальними пружками (див. рис. 6, 17).

З території пам'ятки підібрано п'ять артефактів з кременю: фрагмент типологічно неокресленого розтирача – 21×43×47 мм, ребристий (скол із серпа) – 20×27×5 мм, із суцільним негативом – 19×18×3 мм, поздовжній – 33×30×4 мм і безсистемно-первинний – 24×23×6 м відщепи. Культурно-хронологічна інтерпретація цих знахідок проблематична.

Куткір 27: культури висоцька, райковецька (?) і давньоруський період. За 1 км на схід від села, на північ від шосейної дороги, що прямує з Красного, при в'їзді до корпусу лісництва, на рівній ділянці надзаплавної тераси правого берега безіменного потічка висотою до 3 м (правосторонній доплив Ставчанки), територія городів.

Висоцька культура: сім фрагментів стінок світло-коричневих і сірих посудин товщиною 1,0–1,2 см з домішкою піску та подрібненого шамоту, два відщепи: поздовжньо-первинний – 20×17×5 мм, ребристий – 16×22×3 мм.

Райковецька культура: уламок вінець горщика з незначно відігнутих та заокругленим краєм товщиною 1,2 см і діаметром 14 см (див. рис. 5, 24), а також фрагмент боковини посудини товщиною 16 см, декорованої горизонтальною канелюрою (див. рис. 5, 16). Знахідки кружальні, світло-коричневі, з підвищеним вмістом дрібного піску.

Давньоруський комплекс знахідок репрезентують уламок денця діаметром 11 см і сім фрагментів стінок посудин сірого, сіро-жовтого та світло-коричневого забарвлення товщиною 0,7–0,8 см, які за технологією виготовлення доречно пов'язувати з XII–XIII ст.

Куткір-28: культура тщинецька, черняхівська, райковецька і давньоруський період XI–XIII ст. За 1,5 км на схід від села, за 1 км на північний схід від триповерхового корпусу лісництва, в урочищі Ксьондзова Гора, на рівній ділянці надзаплавної тераси правого берега р. Полтви висотою 10–12 м, територія городів. З півночі пам'ятку оконтурює улоговина, по якій протікає струмок від діючого джерела, що впадає в річку.

Тщинецька культура: фрагмент стінки світло-коричневої посудини товщиною 0,9 см з домішкою піску і дрібних фракцій перепаленого кременю, дев'ять артефактів з кременю: три відщепи – із суцільним негативом – 27×34×6 мм, поздовжньо-первинний – 50×31×13 мм і поздовжній (перепалений) – 18×19×4 мм; аморфний одноплощадковий нуклеус з однією площиною відокремлення сколів – 27×44×19 мм (див. рис. 2, 9); уламок заготовки біфасіального виробу (сокири?) – 47×34×15 мм (див. рис. 2, 7); однобічно ретушований ребристо-поздовжній відщеп (ретуш дрібнозубчаста, часткова, зі спинки) – 62×42×12 мм (див. рис. 4, 19); двобічно ретушовані відщепи: поздовжній (ретуш дрібнозубчаста, часткова, на лівій крайці зі спинки, на правій – з обох площин) – 35×30×5 мм (див. рис. 4, 21), поздовжній із залишком жовтої кірки (ретуш дрібнофасеткова, суцільна, зі спинки) – 48×41×10 мм (див. рис. 3, 3) і поздовжній із взаємонаправленими негативами від сколювання

(ретуш мікрозубчаста, на лівій крайці часткова, зі спинки, а на правій – суцільна, з черевця) – 32×35×8 мм (див. рис. 4, 13).

Черняхівська культура: уламки вінець горщика діаметром 18 см (див. рис. 1, 6) і денця діаметром 12 см та 14 фрагментів боковин ліпних посудин товщиною 0,6–1,5 см сірого, сіро-жовтого, світло-коричневого і сіро-коричневого забарвлення.

Райковецька культура: два фрагменти стінок кружальних посудин світло-коричневого (товщина 1,2 см) і чорного (товщина 1,4 см) кольору з домішкою піску та мікрочасток шамоту, уламок вінець горщика діаметром 21 см і товщиною 1 см (див. рис. 5, 20) та фрагмент боковини посудини товщиною 1,2 см, який декоровано прямими (горизонтальна і скісна) та хвилястими канелюрами (див. рис. 5, 13). Ці знахідки ліпної кераміки мають світло-коричневе забарвлення з домішкою подрібненого шамоту у глиняній масі.

Давньоруський період характеризують три уламки вінець горщиків з манжетоподібними краями (див. рис. 6, 2, 4, 8) і чотири фрагменти стінок сірого та темно-сірого забарвлення товщиною 0,6–0,8 см.

Куткір-29: культури тщинецька, черняхівська і давньоруський період XI–XIII ст. За 1,5 км на північний схід від села, на рівній ділянці надзаплавної тераси правого берега р. Полтви висотою до 15 м, за 0,3 км на захід від лісу, на північ від улоговини із струмком, що витікає з діючого джерела і під прямим кутом прямує до річки, територія городів.

Тщинецька культура: три фрагменти стінок світло-коричневих посудин товщиною 0,6–1,0 см з домішкою подрібнених шамоту і перепаленого кременю, а також чотири відщепи – безсистемно-первинний – 27×15×2 мм, поздовжній – 34×26×8, 49×48×10 мм і ребристий – 26×35×4 мм, кінцевий скребок з напівкруглим лезом (ретуш дрібнофасеткова лускоподібна) на первинному відщепі – 53×47×13 мм (див. рис. 3, 15), однобічно ретушовані поздовжній (ретуш мікрозубчаста, суцільна, зі спинки) – 23×23×3 мм (див. рис. 4, 2) і поздовжньо-первинний із взаємонаправленими негативами від сколювання (ретуш дрібно- і середньофасеткова лускоподібна, суцільна, зі спинки) – 31×32×9 мм (див. рис. 3, 12) відщепи, двобічно ретушований ребристо-поздовжній відщеп із залишком жовтої кірки (ретуш дрібно- і середньо-зубчаста, зі спинки, на лівій крайці суцільна, на правій – часткова) – 47×43×10 мм (див. рис. 3, 11), односекційний скобель на поздовжньому відщепі – 25×31×5 мм (див. рис. 2, 13) та уламок (верхня частина) біфасіального серпа – 30×27×7 мм (див. рис. 3, 10).

Черняхівська культура: 11 фрагментів стінок ліпних посудин світло-коричневого і сіро-коричневого забарвлення товщиною 0,6–1,1 см та три аналогічні знахідки кружального посуду сірого кольору товщиною 0,7–1,2 см.

Давньоруський період: уламок вінець горщика з косо зрізаними краєм діаметром 18 см (див. рис. 5, 21), уламок денця діаметром 14 см і 19 фрагментів стінок сірих, темно-сірих та світло-коричневих посудин товщиною 0,5–1,0 см. Три екземпляри орнаментовані вузькими горизонтальними (див. рис. 6, 7) та аналогічними у поєднанні з хвилястими (див. рис. 5, 9, 7, 9) канелюрами.

Куткір-30: давньоруський період XII–XIII ст. Північно-східна околиця села, на північ від церкви, пологий схил лівого берега Ставчанки висотою 5–6 м над рівнем заплави, територія присадибних ділянок М. Берези і Д. Гередка.

Підйомний матеріал характеризують уламок вінець горщика із закраїнкою діаметром 22 см, декорованого врізними прямолінійними борозенками (див. рис. 6, 18) і чотири фрагменти стінок посудин сірого кольору товщиною 0,5–0,8 см.

Таким чином, під час суцільних археологічних розвідок у басейні Ставчанки виявлено 30 нових пам'яток широкого хронологічного діапазону. На одній із них є пізньопалеолітичний горизонт, на інших (також по одній) – нашарування культур лінійно-стрічкової кераміки і волинсько-люблінської; на двох – матеріали городоцько-здовбицької культури, на шести – тцінецької, на 12 – висоцької, на 15 – черняхівської, на чотирьох – культури типу Лука-Райковецька, а на 27 з них – давньоруського періоду, переважно XII–XIII ст.

Ці пам'ятки археології суттєво доповнили археологічну карту Верхнього Побужжя. Вони, разом із виявленими недавно давніми поселеннями в басейні Гологірки, Солотвиної та інших допливів Західного Бугу, дозволяють вималювати картину заселення мікрорегіону на різних хронологічних відтинках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конопля В. М., Стеблій Н. Я. Матеріали з нижніх культурно-хронологічних горизонтів північно-східної частини городища літописного Бужська // Вісник Інституту археології. – 2009. – Вип. 4. – С. 81–110.
2. Природа Львівської області. За ред. К. І. Геренчука. – Львів, 1972.
3. Стеблій Н. Я. Звіт про суцільні археологічні обстеження у Буському районі Львівської області в 2009 р. // Наук. архів ІА ЛНУ ім. Івана Франка.
4. Стеблій Н. Я. Пам'ятки черняхівської культури з околиць с. Андріївка Буського р-ну Львівської обл. // Вісник Інституту археології. – 2011. – Вип. 6. – С. 140–171.

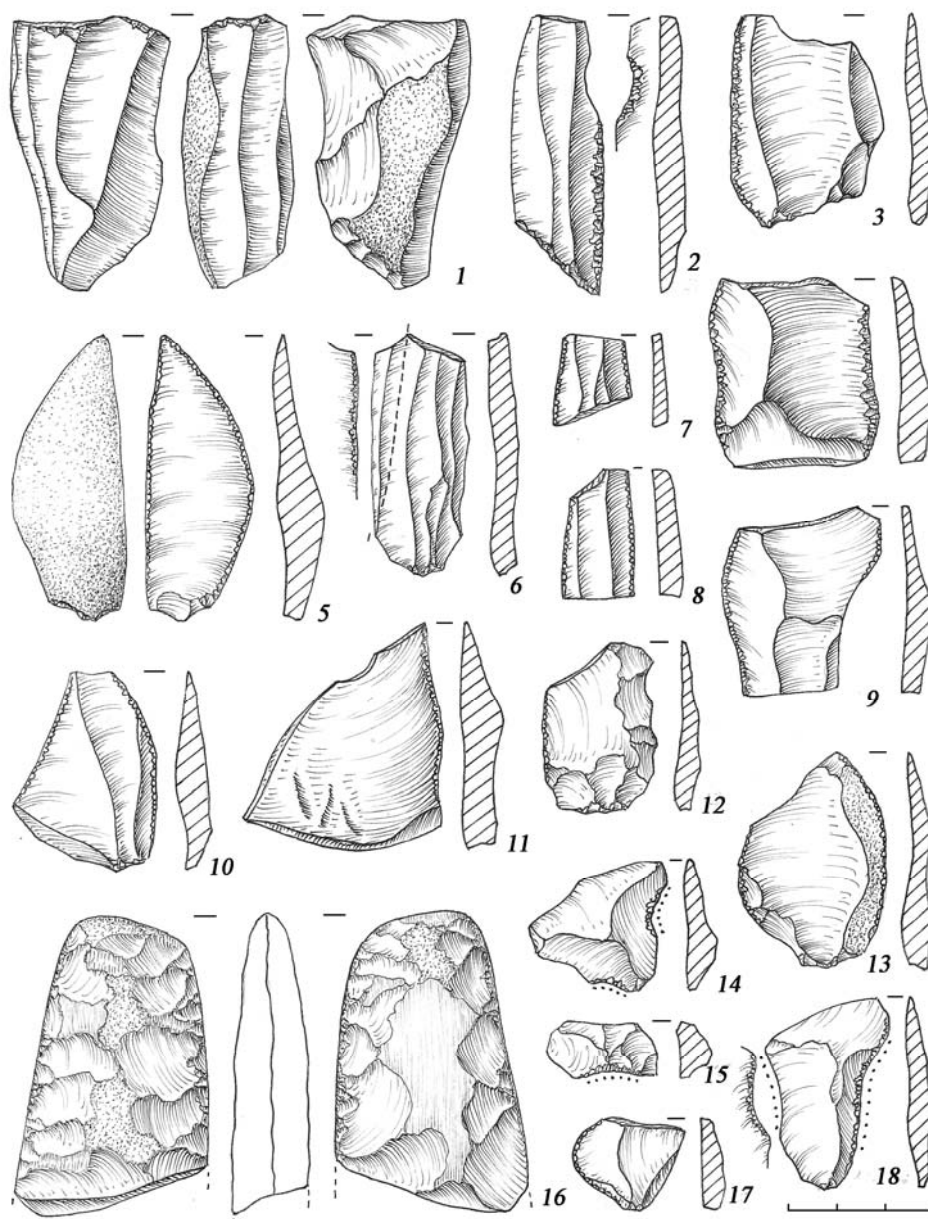

Рис. 1. Матеріали з пам'яток Куткір 7: 15, 17; Куткір 10: 7, 8; Куткір 14: 1;
 Куткір 15: 11-14; Куткір 17: 4, 9; Куткір 22: 16; Куткір 24: 3;
 Куткір 25: 18; Куткір 26: 2, 5, 6, 10.

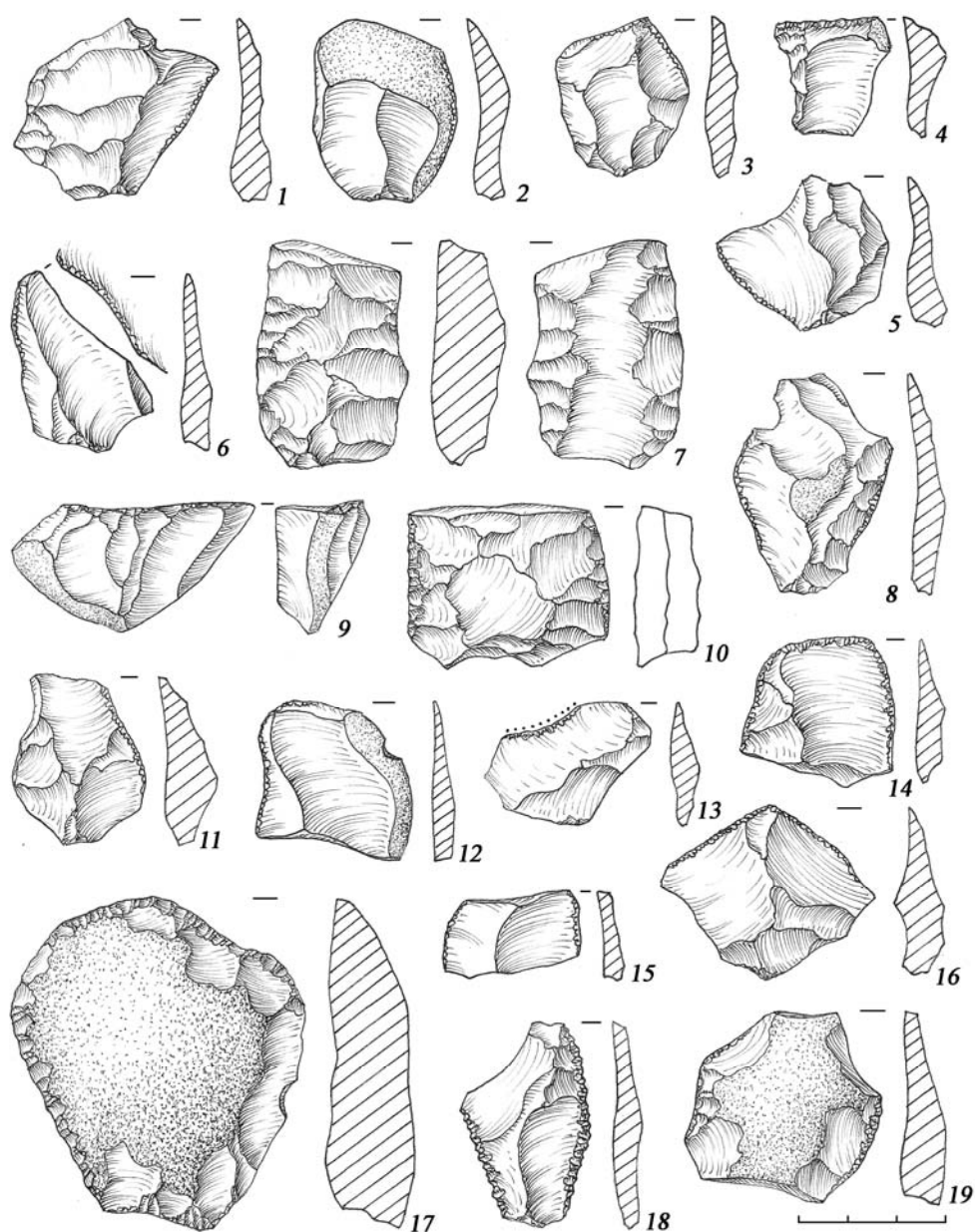

Рис. 2. Матеріали з пам'яток Куткір 2: 8, 11, 17; Куткір 7: 5, 16, 19; Куткір 8: 4; Куткір 10: 2, 3, 6; Куткір 14: 18; Куткір 15: 1; Куткір 17: 14; Куткір 24: 15; Куткір 25: 12; Куткір 26: 10; Куткір 28: 7, 9; Куткір 29: 13.

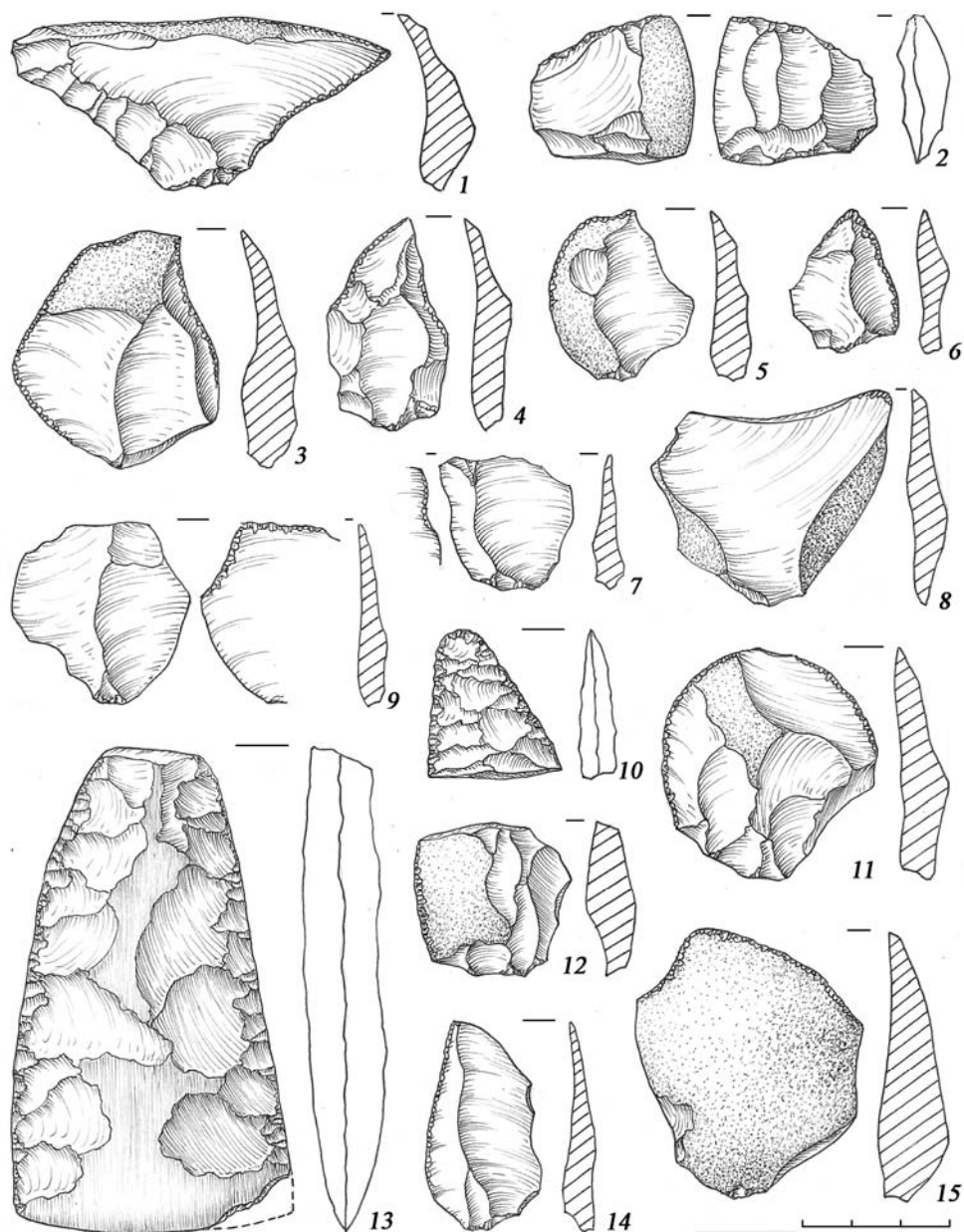

Рис. 3. Матеріали з пам'яток Куткір 3: 5, 6; Куткір 5: 1; Куткір 7: 4, 13; Куткір 8: 7, 9; Куткір 13: 14; Куткір 24: 2, 8; Куткір 28: 3; Куткір 29: 10–12, 15.

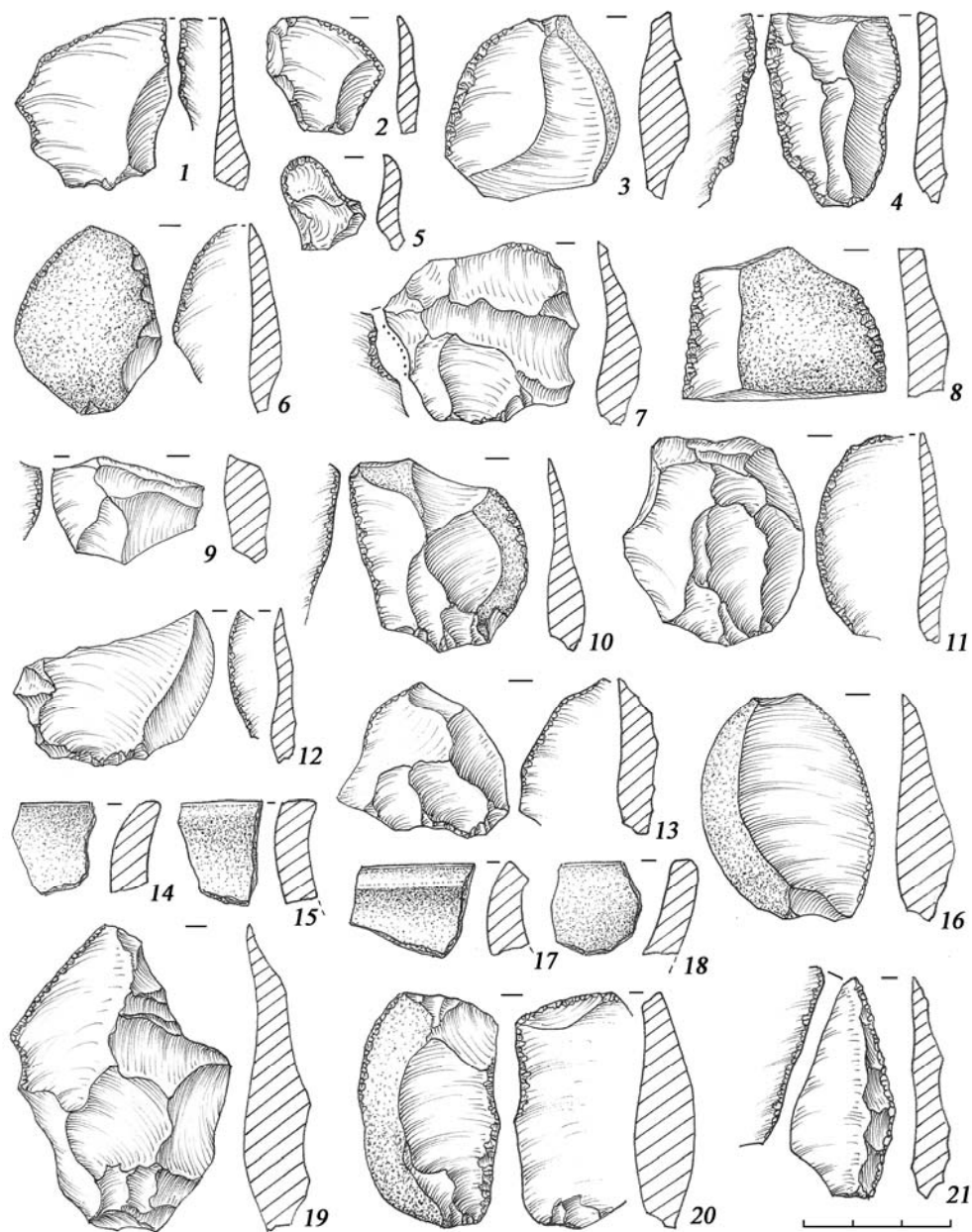

Рис. 4. Матеріали з пам'яток Куткір 2: 21; Куткір 5: 4, 8; Куткір 6: 15; Куткір 7: 14, 17;
 Куткір 8: 5, 6, 15; Куткір 9: 7, 10–12, 20; Куткір 12: 18; Куткір 13: 16; Куткір 24: 3;
 Куткір 25: 9; Куткір 28: 1, 13, 19; Куткір 29: 2.

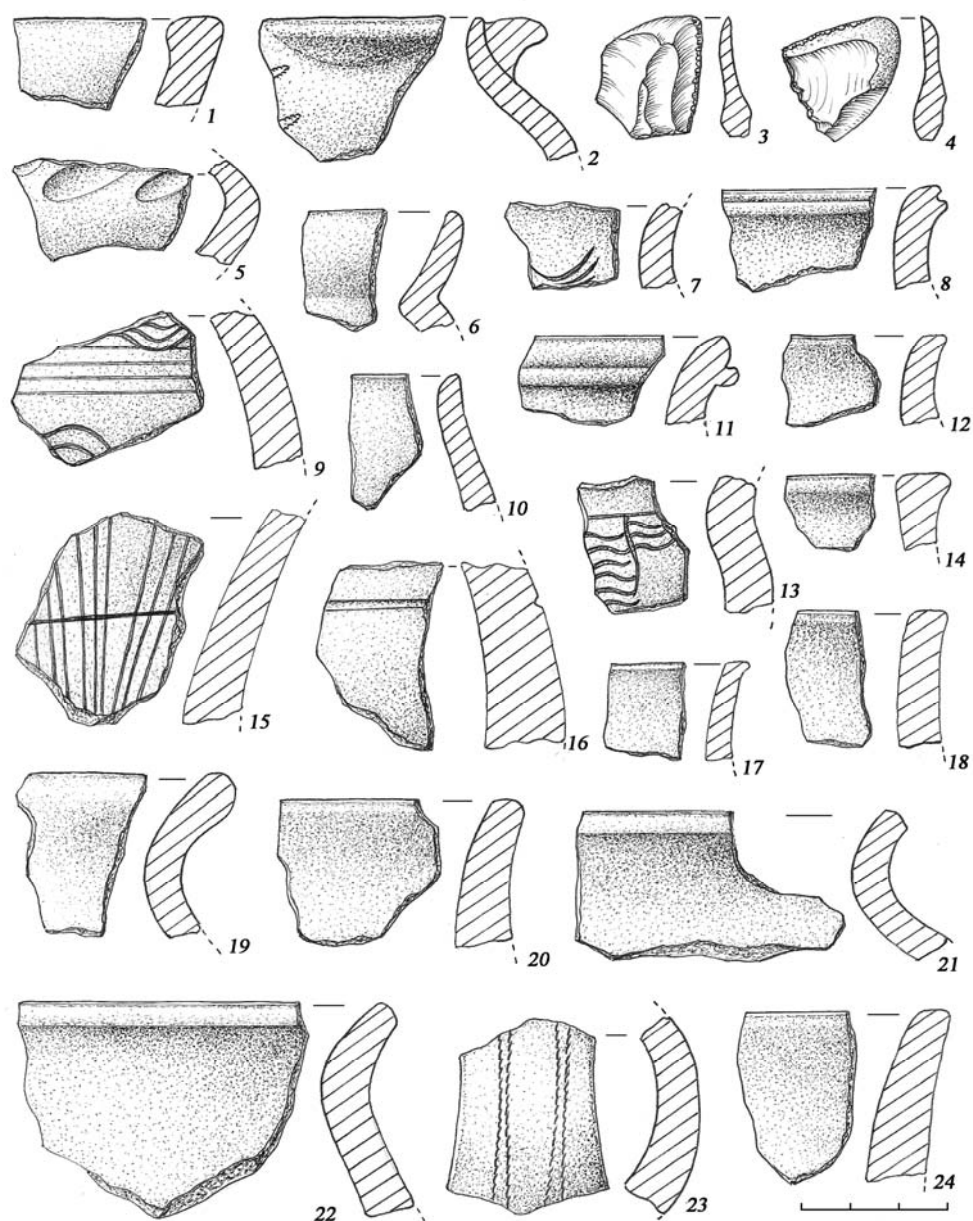

Рис. 5. Матеріали з пам'яток Куткір 3: 5; Куткір 6: 8, 12; Куткір 7: 3, 7; Куткір 8: 11, 14, 18, 22; Куткір 9: 15; Куткір 13: 10; Куткір 14: 1; Куткір 15: 19; Куткір 24: 4, 23; Куткір 26: 2, 6; Куткір 27: 16, 24; Куткір 28: 13, 17, 20; Куткір 29: 9, 21.

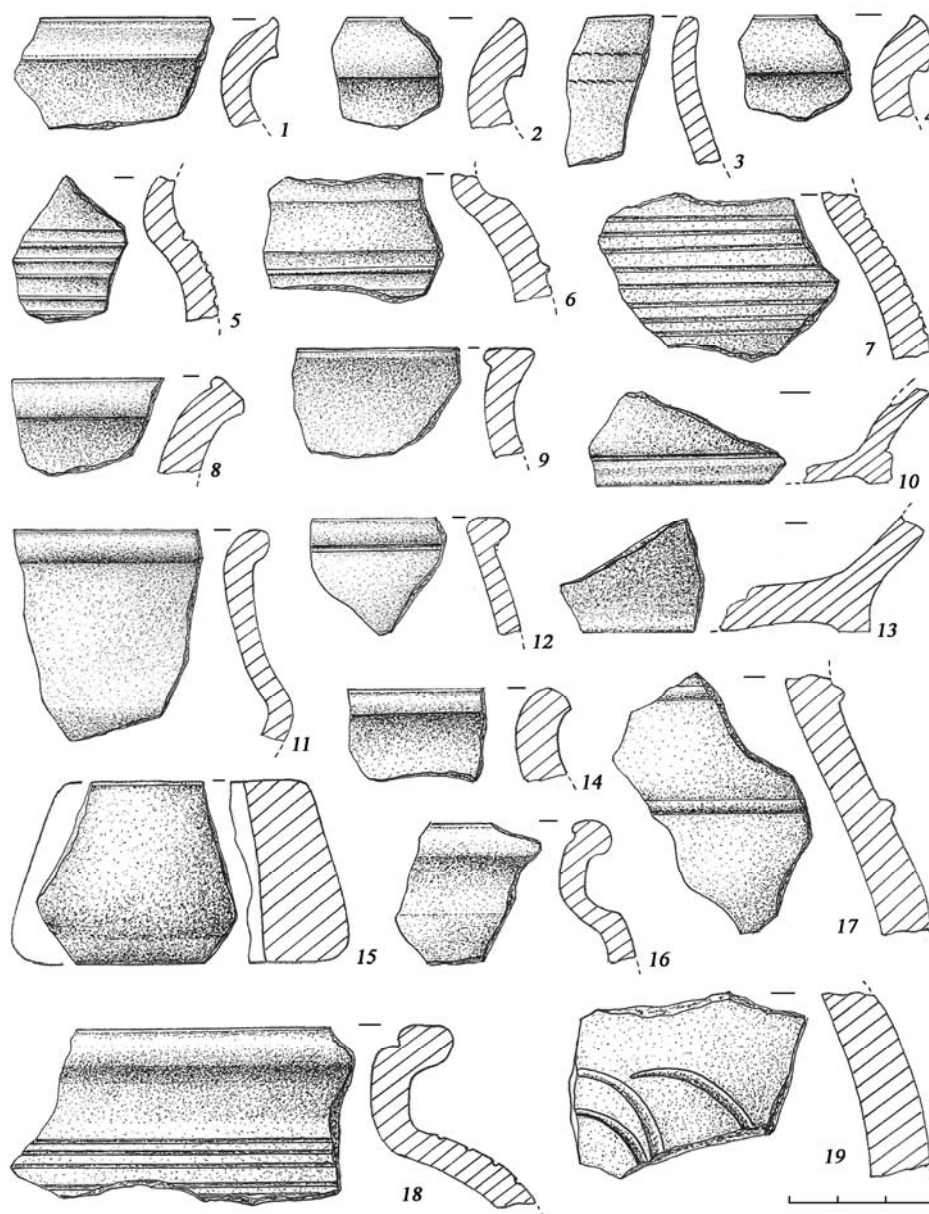

Рис. 6. Матеріали з пам'яток Куткір 1: 16; Куткір 3: 19; Куткір 5: 15;
Куткір 10: 12; Куткір 14: 10, 11; Куткір 15: 9, 13, 14; Куткір 23: 1, 5, 6;
Куткір 24: 3; Куткір 26: 17; Куткір 28: 2, 4, 8; Куткір 29: 7; Куткір 30: 18.

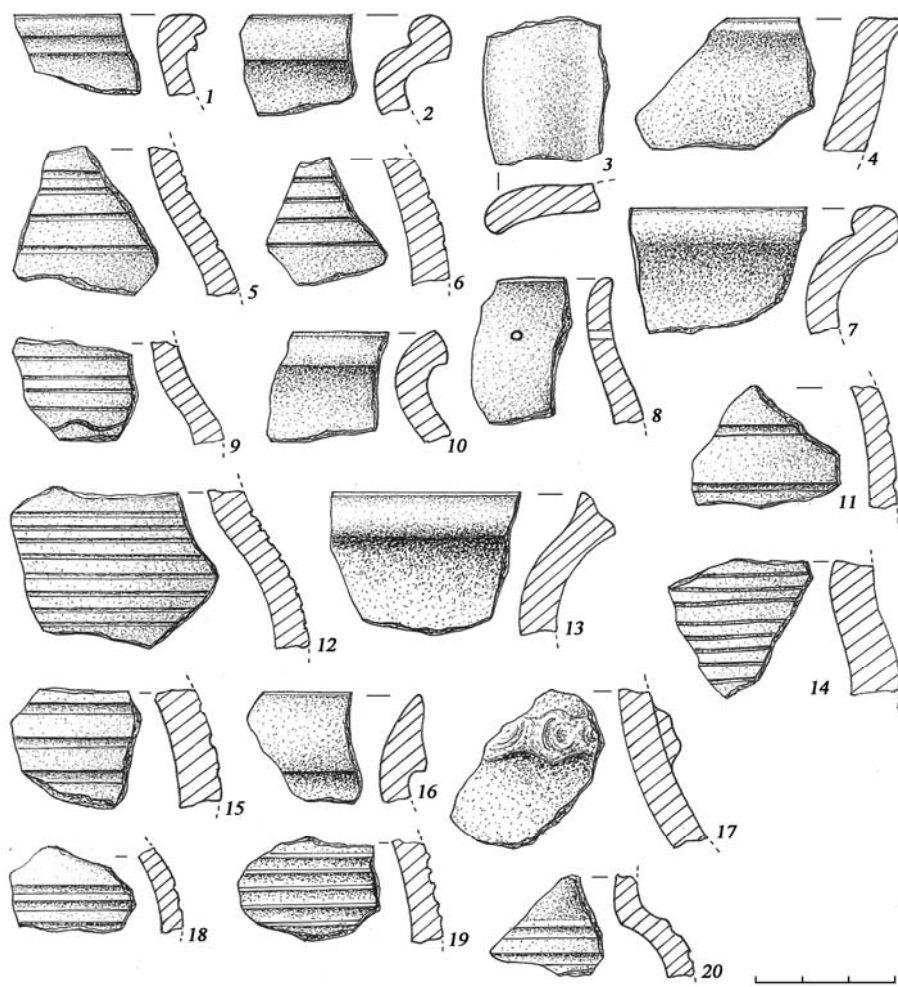

Рис. 7. Матеріали з пам'яток Куткір 2: 8, 11, 17; Куткір 7: 5, 16, 19; Куткір 8: 4; Куткір 10: 2, 3, 6; Куткір 14: 18; Куткір 15: 1; Куткір 17: 14; Куткір 24: 15; Куткір 25: 12; Куткір 26: 10; Куткір 28: 7, 9; Куткір 29: 13.

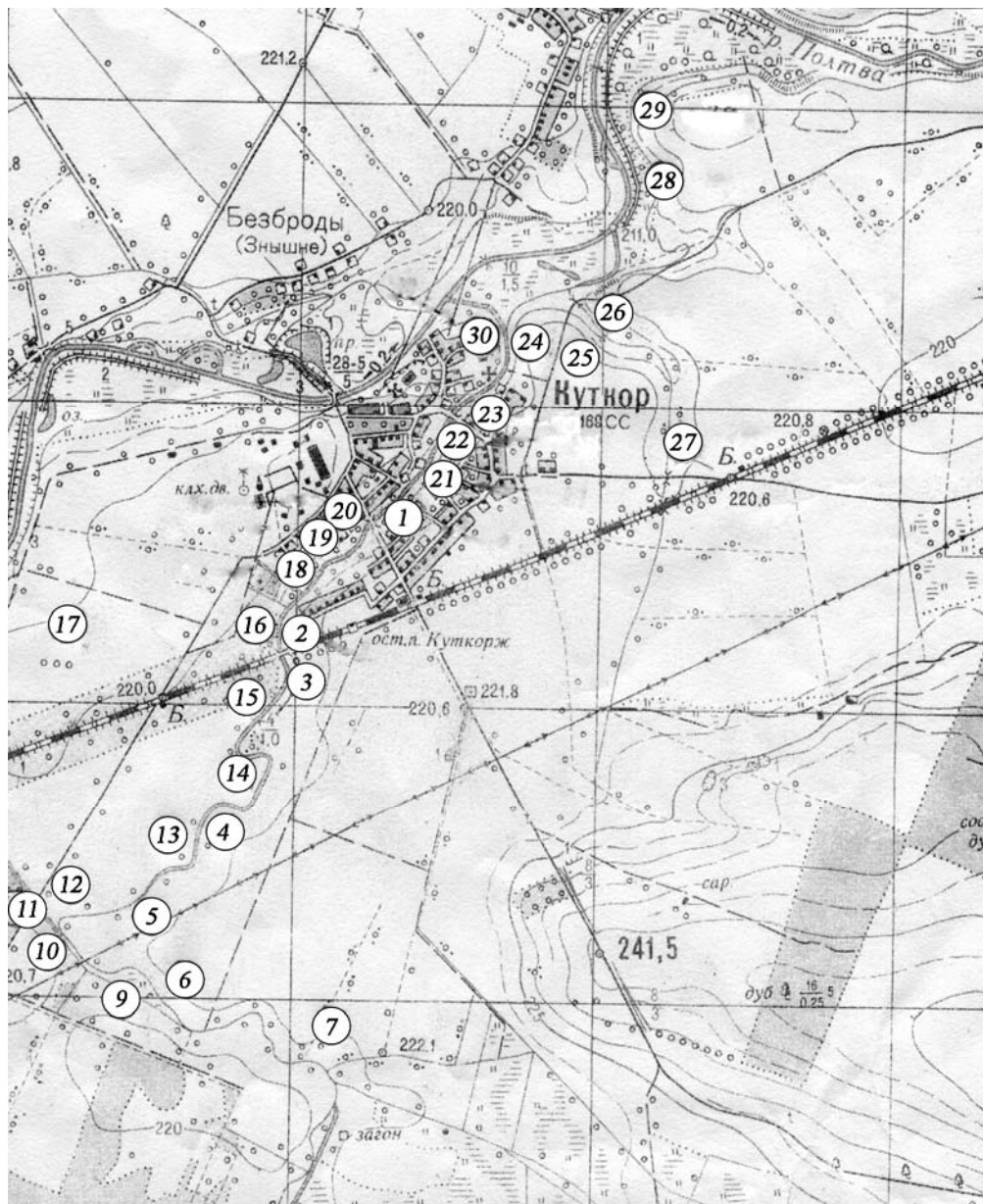

Рис. 8. Картохема розташування пам'яток Куткір 1–30.

**ПОСЕЛЕНЧЕСКАЯ СТРУКТУРА ДРЕВНЕГО НАСЕЛЕНИЯ БАСЕЙНА
СТАВЧАНКИ В НАДБУЖАНЩИНЕ**

П. М. Довгань*, В. М. Конопля**, Н. Я. Стеблій*

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко

ул. Университетская, 1, г. Львов, 79000, e-mail: pdovgan@ukr.net, nstebliy@ukr.net

**Институт украиноведения имени Ивана Крипьякевича

Национальной Академии наук Украины

ул. В. Винниченко, 24, г. Львов, 79026

Введены в научный оборот материалы из новых памятников, найденных во время розведок в бассейне р. Ставчанки – правой притоки Полтвы (бассейн Западного Буга). Дана топография селищ, охарактеризированы керамические и кремневые артефакты, найденные на поверхности культурного шара. Определено, что они представляют эпоху позднего палеолита (1 памятник), культуру линейно-ленточной керамики (1), волынско-люблинскую (1), городоцко-здовбицкую (2), тшинецкую (6), висоцкую (12), черняховскую (15), лука-райковецкую (4) культуры и древнерусский период, преимущественно XII–XIII вв. (27).

Ключевые слова: Буская археологическая экспедиция Института археологии ЛНУ им. Ивана Франко, Куткор, археологический памятник, керамика, кремневые артефакты, поздний палеолит, культура линейно-ленточной керамики, волынско-люблинская культура, городоцко-здовбицкая культура, тшинецкая культура, висоцкая культура, черняховская культура, лука-райковецкая культура, древнерусский период.

**SETTLEMENT STRUCTURE OF THE ANCIENT POPULATION BASIN
STAVCHANKY IN NADBUZHANSCHYNA**

P. Dovgan*, V. Konoplya**, N. Stebliy*

*Ivan Franko Lviv National University

Universytetska St. 1, Lviv, 79000, e-mail: pdovgan@ukr.net

**Ivan Krypyakevych Institute of Ukrainian Studies

of the National Science Academy of Ukraine

Vynnychenko St. 24, Lviv, 79026

There were inserted to the scientific turnover the materials from new sites discovered during the researches in the basin of river Stavchanky – right tributary of the Poltava (Bassin of Western Bug). Posted a topography of the settlements, characterized ceramic and flint artifacts founded on the surface of the cultural layer. Determined that they represent the late Paleolithic epoch (1), culture Linear Pottery (1), Volyn-Lublin (1) Gorodozko-Zdovbytska (2) Tschinetska (6), Vysotska (12) Chernyakhivska (15), Raykovetska (4) culture and Old Russ period, mainly the twelfth and thirteenth centuries (27).

Key words: Busk archaeological expedition of the Institute of Archaeology Ivan Franko Lviv National University, Kutkir, archaeological sites, pottery, flint artifacts, Late Palaeolithic, culture Linear Pottery, Volyn-Lublin culture, Gorodozko-Zdovbytska culture, Tschinetska culture, Vysotska culture, Slavic culture, Raykovetska culture, Old Russ time.

Стаття надійшла до редколегії 12. 02. 2013

Прийнята до друку 27. 04. 2013